

Genetica virală

GENOM VIRAL

- acid nucleic viral: ADN / ARN
- menține și transmite informația genetică virală la descendenți

GENOTIP VIRAL

- grecesc *gennaō* = a da naștere
- recunoaște caracterele potențiale specific virale
- exprimare în unele condiții de mediu, în caractere fenotipice
- nu se suprapune în totalitate genomului viral
- modificările de genotip – se transmit descendenților

FENOTIP VIRAL

- grecesc *phainomenon* = ceea ce apare
- totalitatea caracterelor ce pot fi observate
- genă codantă → caracter fenotipic
- modificările în fenotip – nu se transmit descendenților

caracterele fenotipice se referă la:

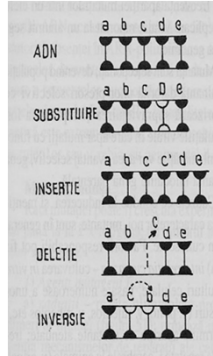
- patogenitate – induc sau nu stare de boală
- virulență – grad de agresivitate
- spectrul de gazde
- tropism tisular
- caractere de cultivare
  - *in vitro*
    - tip de cultură celulară
    - temperatură de cultivare
    - prezența unor ingrediente în mediu
    - tip de ecp, etc.
  - *in vivo*
    - capacitatea de a induce sau nu boală la animal
  - OGE – leziuni specifice

VARIAȚIA GENETICĂ VIRALĂ

- Apare prin:
  - mutații
  - interacțiuni virale:
    - genotipice
    - fenotipice

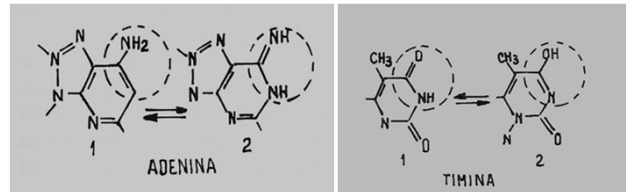
MUTAȚIA ȘI MUTANTE CU INTERES MEDICAL

- **MUTAȚIA = alterarea stabilă a uneia sau mai multor gene, transmisă constant la descendenți → MUTANȚI**
- **urmare a modificării structurii ADN prin:**
  - Substituire
  - Inserție
  - Deleție
  - Inversie

SUBSTITUIRE – înlocuirea unei baze nucleotidice cu alta prin:

- transversie PU→PI; PI→PU
- tranziție PU→PU; PI→PI

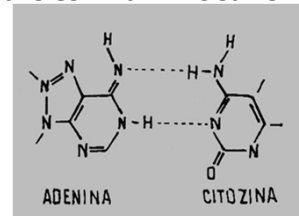
1.config.normală; 2.config.tautomerică (rară)

MECANISMELE MOLECULARE ALE MUTAȚIEI

- 1. erori în replicarea acizilor nucleici**
  - funcționare defectuoasă a ARN sau ADN polimerazelor → sinteza incorectă a catenelor
  - frecvența mai mare de erori la ARN-polimeraze
  - ADN-polimeraza are mecanisme de corectare *proof reading*: domeniu cu activitate exonucleazică (clivează și elimină secvențele incorecte)

MECANISMELE MOLECULARE ALE MUTAȚIEI

- exemplu:
- **forma tautomerică a adeninei se va cupla incorect cu citozina în locul timinei**

MECANISMELE MOLECULARE ALE MUTAȚIEI

2. erori de transcriere sau translație

- **ARNm transcris greșit → proteine modificate**
- **codoni ce codifică greșit aminoacizii → proteine cu aa lipsă**

MECANISMELE MOLECULARE ALE MUTAȚIEI

3. procese reparatorii după lezarea acidului nucleic

- **lipsuri mari în secvențele nucleotidice**
  - completate uneori incorect → catena restantă, incompletă → catene diferite → **MUTANȚI**

CLASIFICAREA MUTAȚIILOR

1. după numărul de secvențe nucleotidice afectate:

- mutații punctiforme – o singură pereche de baze
- mutații multisituate – mai multe perechi nucleotidice

CLASIFICAREA MUTAȚIILOR

2. după modul de apariție

a. mutații spontane:

- modificarea unor caractere într-o populație de virus sălbatic și transmiterea la descendenți
- presori selectivi favorizează supraviețuirea și replicarea descendenților → populație dominantă

CLASIFICAREA MUTAȚIILOR

- cauze puțin cunoscute

- ⊙ interrelația cu gazda
  - *pasaže numeroase pe culturi de celule, schimbarea gazdei naturale sau a căii de intrare → mutante atenuate
  - *tregeri repetate pe animal → mutante virulente
- ⊙ interrelații de microbiocenoză: vaccin polio atenuat – intestin – selecția de revertanți neurovirulenți sau mutanți neurovirulenți ai unor enterovirusuri
- ⊙ tipul de virus – rata mutației spontane la virusuri ARN este mare 10⁻³/10⁻⁴

CLASIFICAREA MUTAȚIILOR

■ b. mutații induse

- intervin agenți mutageni:

- ⊙ agenți mutageni fizici
  - ♦ temperatura

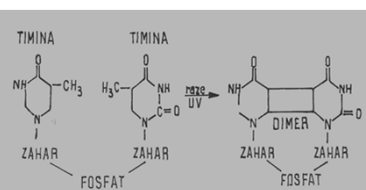
Cultivare tulpini virale sălbatice la temp. de 40°C sau 25-35°C → mutanți termosensibili

CLASIFICAREA MUTAȚIILOR

♦ radiații

UV – produc dimeri ai timinei → intervenția mec. de reparații ale catenei de ADN cu deleții de baze azotate

X și ionizante (α , β , γ) – rupturi ale acizilor nucleici → eliberare de radicali hidroxilanți liberi → oxidări

Formarea dimerilor sub acțiunea radiațiilor UV (Boyd, 1984)

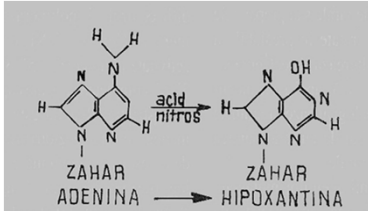
CLASIFICAREA MUTAȚIILOR

- ⊙ agenți mutageni chimici

- ♦ modificări ce duc la apariția de baze nucleotidice anormale → defecte în legarea bazelor

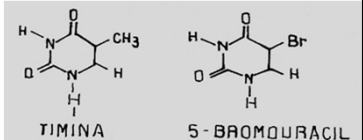
CLASIFICAREA MUTAȚIILOR

Exemplu: acid nitros, hidroxilamina; acidul fenic depurinează adenina și guanina; etilmetansulfonatul (agent alchilant) adaugă bazelor ADN grupe etil sau metil

CLASIFICAREA MUTAȚIILOR

- ♦ încorporare în acizii nucleici, în timpul replicării, de analogi ai bazelor nucleotidice
  - baze purinice similare cu 2-aminopurina
  - baze pirimidinice similare cu 5-bromouracil, 5-fluorouracil, 4-bromodeoxipirimidină

CLASIFICAREA MUTAȚIILOR

- ♦ deleții sau inserții de baze azotate datorită unor agenți intercalanți (proflavină, coloranți acridinici)

CLASIFICAREA MUTAȚIILOR

- ⊙ mutageneza prin inginerie genetică strategii precise de modificare a genelor
- ♦ mutageneza prin deleție/substituție
  - eliminarea unor secvențe precise din molecula de ADN cu nucleaze ce digeră porțiunile dorite
- ♦ mutageneza prin explorare cu linkeri (linker scanning mutagenesis)
  - producerea succesivă de deleții și substituiri
- ♦ mutageneza prin intermediul oligonucleotidelor de sinteză
  - oligonucleotidele sunt sintetizate ca secvențe scurte de duplexuri ADN sau secvențe monocatenare și sunt utilizate în diferite modalități

REVERSIA

- mutațiile pot fi reversibile → revenire la genotipul original = REVERTANȚI
- apare prin SUPRIMARE – datorită unei alte mutații ce reface fenotipul parental prin:
  - supresie intragenică – mutație în aceeași genă la alt situs
  - supresie intergenică – noua mutație situată pe altă genă

TIPURI DE MUTANȚI

- caracterele modificate prin mutații = MARKERI
- mutanți cu mutații silențioase – afectate gene neesențiale
- mutanți cu mutații letale – afectate gene esențiale
- mutanți cu caracter condiționat letal

TIPURI DE MUTANȚI

- **mutanți termosensibili – marker ts**
  - factor presor temperatura
  - selectate populații virale ce se multiplică la temperaturi nepermissive
  - sintetizate proteine modificate care asigură supraviețuirea
  - cultivare ulterioară la alte temp. → urmări letale
  - mutante „reci” → pt. vaccinuri virale atenuate vii (polio, rujeolă, rubeolă etc.)
- **mutanți sensibili la frig (cold sensitive) – marker cs**
  - selectate tulpini la temperaturi crescute

TIPURI DE MUTANȚI

- **mutanți dependenți de gazdă (host dependent) – marker hd**
  - cultivare seriată pe culturi de celule nepermissive → mutanții nu mai pot cultiva pe substratul permisiv pt. tulpinile sălbatice parentale
  - cultivare pe celule capabile să suprime mutațiile *nonsens*

TIPURI DE MUTANȚI

- **mutanți morfologici – care produc modificări diferite în culturi de celule sau pe OGE**
- **mutanți rezistenți la anticorpi – eludează răspunsul imun al gazdei**
- **mutanți rezistenți la substanțele antivirale → terapie asociată**

TIPURI DE MUTANȚI

- **mutanți de patogenitate – marker P**
  - patogenitate exacerbată – treceri succesive pe gazde umane
  - patogenitate atenuată – acțiune combinată a 2 factori
    - cultivare la temp. suboptimale și treceri repetate pe celule îndepărtate filogenetic de celula-gazdă

INTERACȚIUNI VIRALE GENOTIPICE - RECOMBINAREA

- **aport de material genetic exogen**
- **schimburi de segmente genomice între virusuri diferite ce parazitează aceeași celulă-gazdă**
- **obligatorie omologia structurală**
  - NU între ADN și ARN
  - DA între tulpini diferite ale aceluiași ADN (adeno – polio)
- **rezultă RECOMBINANȚI – cu structură genomică diferită de cea parentală**

MECANISME DE RECOMBINARE

- **1. RECOMBINAREA INTRAMOLECULARĂ**
  - nu a fost descrisă la virusuri genom d.c. sau de sens negativ
  - retrovirusuri cu genom diploid – rată înaltă de recombinare

MECANISME DE RECOMBINARE

■ 1. a.

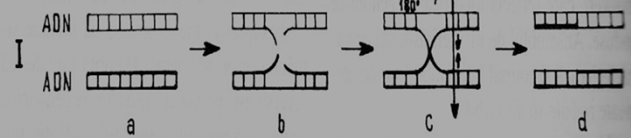
prin ruperi și asocieri de acizi nucleici parentali + încrucișare reciprocă (crossing over) + schimbări de conformație și orientare spațială;

- descrisă la virusuri ADN, adeno, herpes, poxvirusuri

MECANISME DE RECOMBINARE

■ 1. a.

RUPERE SI ASOCIERE

- a. alăturare de secvențe omoloage;
- b. rupere de secvențe omoloage;
- c. reunirea secvențelor omoloage de pe catene omoloage;
- d. recombinanți rezultați;

MECANISME DE RECOMBINARE

■ 1. b.

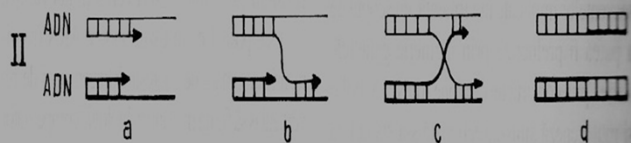
copiere alternativă (copy-choice) de către polimeraze a două catene matrice alăturate în cursul replicării virale;

- descrisă la virusuri ARN cu genom nesegmentat de sens pozitiv : polio, coronavirus, v. aftos etc.

MECANISME DE RECOMBINARE

■ 1. b.

COPIERE ALTERNATIVA

- a. sinteză de catene noi;
- b-c. Răsucire și copiere de pe cealaltă catenă;
- d. recombinanți rezultați

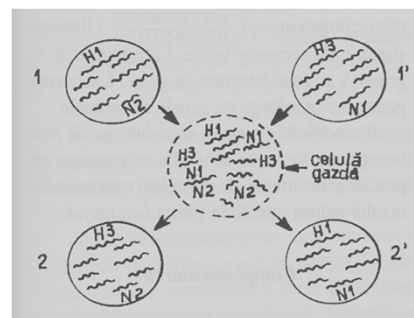
MECANISME DE RECOMBINARE

■ 2. REASOCIEREA (REASORTAREA) GENOMICĂ

- descrisă la virusuri cu genom segmentat plurimolecular, taxonomic înrudite: v.gripale, reovirusuri, arenavirusuri
- reasortarea subunităților genomice constituyente, prin replicarea în aceeași celulă-gazdă
- morfogeneză - segm.genomice parentale diferite – împachetate în aceeași nucleocapsidă

MECANISME DE RECOMBINARE

■ 2. REASOCIEREA (REASORTAREA) GENOMICĂ

MODALITĂȚI DE RECOMBINARE

■ A. Reactivarea multiplă

- la virusuri cu potențial recombinant mare:
v.gripal, poxvirus

- tulpini inactivate – genom viral inactivat
neomogen – intrare în celula gazdă în număr
mare – recombinare și reasortare → virus
nou, infectant care se replică

MODALITĂȚI DE RECOMBINARE

■ B. Reactivare încrucișată

- celulă – virus activ + virus cu genom
parțial inactivat – recombinare → virus
nou cu markeri ai virusului inactivat și
genomul virusului activ

RECOMBINAREA CU STRUCTURI DE GENOM CELULAR

■ 1. recombinări cu material genomic din celula-gazdă

- ex. retrovirusuri oncogene –
captează protooncogenele celulare –
le încorporează în propriul genom

RECOMBINAREA CU STRUCTURI DE GENOM CELULAR

■ 2. modificări genomice ale celulei- gazdă

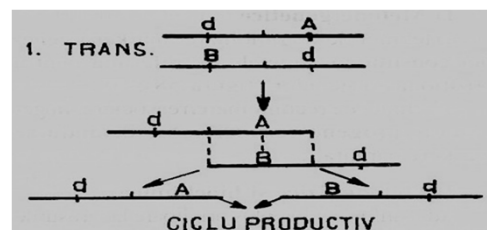
- încorporare de material viral
- mai ales la virusuri ale plantelor

INTERACȚIUNI VIRALE FENOTIPICE - COMPLEMENTAREA

- celula-gazdă – 2 virusuri (unul sau
ambele cu genom incomplet) – își
suplinesc reciproc produsele codificate
de gene lipsă
- a. unul sau ambii mutanți defectivi în
gene diferite (poziție *trans*)
  - genele nemutante suplinesc biosinteza
proteinelor necesare replicării

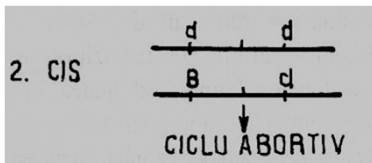
INTERACȚIUNI VIRALE FENOTIPICE - COMPLEMENTAREA

- a. unul sau ambii mutanți defectivi în
gene diferite (poziție *trans*)
  - genele nemutante suplinesc biosinteza
proteinelor necesare replicării

INTERACȚIUNI VIRALE FENOTIPICE - COMPLEMENTAREA

- **b. ambii mutanți defectivi în aceeași genă (poziție *cis*)**
  - nu se realizează complementaritate ⇒
  - nu se sintetizează produsele deficiente ⇒
  - multiplicarea nu are loc

RELAȚII INTERVIRALE NEGENETICE - AMESTECUL FENOTIPIC

- **infecție mixtă cu virusuri înrudite**
  - ⇒ virusuri în a căror capsidă sunt
  - încorporate aleator proteine
  - codificate de ambii parentali

RELAȚII INTERVIRALE NEGENETICE - AMESTECUL FENOTIPIC

- **transcapsidarea**
  - la virusuri neînvelite: picorna, polio tip 1,2, echo, coxsackie
  - maturare defectuoasă: capsida unui parental învelește genomul celuilalt

RELAȚII INTERVIRALE NEGENETICE - AMESTECUL FENOTIPIC

- **formarea pseudotipurilor**
  - la virusuri cu înveliș
  - nucleocapsida unuia poate fi învelită în anvelopă cu glicoproteine codificate de celălalt

RELAȚII INTERVIRALE NEGENETICE - AMESTECUL FENOTIPIC

- **poliploidia**
  - la virusuri învelite: paramyxo, myxo
  - mai multe nucleocapside încorporate în același înveliș

RELAȚII INTERVIRALE NEGENETICE - INTERFERENȚELE

- **coinfecția unei celule cu două virusuri** ⇒ inhibiția replicării unuia dintre virusuri
- **este independentă de răspunsul imun**

RELAȚII INTERVIRALE NEGENETICE - INTERFERENȚELE

- după virusurile implicate
  - interferență heterologă (intrinsecă) – între virusuri neînrudite: polio, rubeolos etc
    - ambele virusuri active, infectante
    - mecanisme: inactivarea replicazei de către unul din virusuri sau alterarea unor proteine cu rol în translație
  - interferență homologă – între virusuri înrudite
    - unul din virusuri poate fi inactivat
    - mecanisme: inhibiție adsorbție, particule defective, autointerferență
  - autointerferență
    - inocule concentrate cu un singur virus – mutante ale virusului complet – particule interferent defective (au genom incomplet)

RELAȚII INTERVIRALE NEGENETICE - INTERFERENȚELE

- mecanismele interferenței virale:
  - inhibiția adsorbției pe celulă
    - blocare de receptori – enterovirus
    - distrugere de receptori – orthomyxovirus
  - concurența pentru componente ale aparatului de replicare
  - blocarea replicării prin mutante defective
    - la v. ADN – herpes, pox
    - la v. ARN - orthomyxo, paramyxo, rhabdo, toga
    - particula defectivă se leagă selectiv de o replicată virală din particulele virale complete ⇒ inhibată replicarea particulei complete
  - producerea unui inhibitor ca interferonul = interferență extrinsecă
    - declanșată de primul virus
    - previne replicarea celui de al doilea